

Miomir Despotović
Univerzitet u Beogradu - Filozofski fakultet
Beograd

Profesionalizacija obrazovanja odraslih – između javne i naučne (ne)prepoznatljivosti

Apstrakt

Osnovni predmet analize u ovom radu je profesionalizacija obrazovanja odraslih. Cilj analize je utvrđivanje nivoa profesionalizacije obrazovanja odraslih putem njegove prepoznatljivosti kao ekonomske aktivnosti, zanimanja, područja univerzitetskog obrazovanja, naučnog istraživanja i profesionalnog udruživanja.

Analiza pokazuje da u procesu profesionalizacija obrazovanja odraslih dominiraju dve protivrečne tendencije: a) oskudna javna prepoznatljivost obrazovanja odraslih kao ekonomske aktivnosti i retka javne prepoznatljivost autentičnih zanimanja vezanih za obrazovanje odraslih (andragog, adult educator) i b) vrlo jasna prepoznatljivost obrazovanja odraslih kao područja univerzitetskog obrazovanja, naučnog istraživanja i profesionalnog udruživanja. Mogući ishod dominacije prve tendencije je deprofesionalizacija, a druge autentičnu profesionalizacija obrazovanja odraslih.

Ključne reči: obrazovanje odraslih, profesionalizacija, klasifikacija ekonomskih aktivnosti, klasifikacije zanimanja, univerzitetski programi obrazovanja odraslih, časopisi za obrazovanje odraslih, asocijacije za obrazovanje odraslih, andragog, adult educator, adult education teacher.

Uvod

Profesionalizacija je jedna od najatraktivnijih i najosetljivijih tema u savremenom obrazovanju odraslih. Od 1920. godine traju intenzivne teorijske rasprave o tome da li je profesionalizacija dobra ili ne za obrazovanje odraslih. Jedni je otvoreno zagovaraju, drugi potpuno osporavaju, a treći tragaju za njenom merom i adekvatnim modelom njene primene u obrazovanju odraslih (Merriam, S.B. Brockett, R.G., 1997; Ovesni, K., 2009).

Empirijska istraživanja profesionalizacije u obrazovanju odraslih su takođe brojna i često vrlo obimna. Po svom karakteru to su uglavnom „subjektivna“ ili istraživanja o „tome šta mi mislimo o sebi.“ U njima zaposleni u području obrazovanja odraslih procenjuju stepen prisustva ili odsustva nekih opštih karakteristika profesije u vlastitom radu i delatnosti (videti: Ovesni, K., 2009). Istraživanja objektivnog tipa ili sistematskih analiza objektivnih podataka o profesionalizaciji i profesijama u području obrazovanja odraslih gotovo da nema.

Problem istraživanja

Profesija je javno prepoznatljiva stručnost, odgovorno, autonomno i standardizovano delovanje u određenoj oblasti rada odnosno zanimanju. U osnovi profesije je relevantno znanje koje je po obimu respektabilno, po nivou univerzitetsko, po poreklu teorijsko, po statusu aplikabilno, po vrsti specijalističko.

Profesionalizacija je u prvom redu proces konstituisanja zanimanja i transformacije zanimanja u profesiju putem sticanja atributa kao što su: javna prepoznatljivost, socijalna ekskluzivnost,

specijalna priroda znanja i veština, standardizacija u obavljanju aktivnosti, kontrola ulaska u zanimanje i intenzivna univerzitetska priprema za njegovo obavljanje.

Profesionalizacija se, međutim, može shvatiti kao proces uspostavljanja verodostojnosti i legitimnost određene vrste rada, odnosno delatnosti u smislu javne prepoznatljivosti, institucionalne struktuiranosti i standardizacije u organizovanju i delovanja grupa i pojedinaca u njemu. Shodno tome, empirijska analiza nivoa profesionalizacije obrazovanja odraslih podrazumeva utvrđivanje stepena:

- a) javne prepoznatljivosti (legitimnosti) obrazovanja odraslih - prepoznatljivost obrazovanja odraslih kao specifične i relativno autonomne grupacije aktivnosti unutar zvanične ekonomije i prepoznatljivost specifičnih zanimanja posvećenih obavljanju tih aktivnosti i
- b) naučno-stručne prepoznatljivosti obrazovanja odraslih – prepoznatljivost naučne autentičnosti i verodostojnosti znanja i veština neophodnih za rad u obrazovanju odraslih i obavljanje specifičnih aktivnosti.

Javna prepoznatljivost obrazovanja odraslih procenjivana je na osnovu registrovanja obrazovanja odraslih u međunarodnim i nacionalnim klasifikacijama ekonomski aktivnosti i registrovanja specifičnih zanimanja za obrazovanje odraslih u klasifikacijama zanimanja. Naučno-stručna prepoznatljivost obrazovanja odraslih procenjivana je na osnovu broja univerzitetskih programa namenjenih stručnjacima za obrazovanje odrasli, broja naučnih časopisa i profesionalnih asocijacija za obrazovanje odrasli.

Obrazovanje odraslih u klasifikacijama ekonomskih aktivnosti

Identifikovanje obrazovanja odraslih u klasifikacijama ekonomskih aktivnosti bazični je znak njegove javne prepoznatljivost i njegove legitimnost kao javne delatnosti i prakse. Sistemi klasifikacije ekonomski aktivnosti nastali su iz potrebe za grupisanjem i prezentovanjem podataka o različitim vrstama ekonomskih aktivnosti koje se ostvaruju na globalnom ili na nacionalnom nivou. U njima su sve ekonomske aktivnosti razvrstane na nekoliko strukturnih nivoa i označene odgovarajućim hijerarhijskim kodovima. Tako Međunarodna standardna klasifikacija industrijskih ekonomskih aktivnosti (International Standard Industrial Classification of All Economic Activities – ISIC) sve ekonomske aktivnosti grupiše u hijerarhijsku strukturu, koja u verziji 4.1 iz 2008. godine, ima 21 sektor, 88 odseka, 238 grupu i 420 klasa.¹

Javna prepoznatljivost obrazovanje odraslih kao specifične subgrupacije aktivnosti u okviru sektora obrazovanja, utvrđivana je putem analize međunarodnih i nacionalnih klasifikacija ekonomskih aktivnosti dostupnih na internetu u punom obliku. Analizom su obuhvaćena 22 klasifikacija. Rezultati te analize dati su u donjoj tabeli.

Obrazovanje odraslih u klasifikacijama ekonomskih aktivnosti

Classifications	Group /subgroup
International Standard Industrial Classification of All Economic Activities (Rev.4.), 2008.	8510 Pre-primary and primary education This class includes: provision of literacy programmes for adults; 854 Other education
Statistical classification of	85.20 Primary education

¹ <http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regcst.asp?CI=27>

economic activities in the European Community, 2008;		This class also includes adult literacy programmes.
Bulgarian Classification of Economic activities (NACE. BG-2008);		85.5 Other education 85. 5 Other education 85.51 Non formal training in sport area 85.52. Nonformal training in area of culture 85.59 Other education n.e.c.
Danish Standard industrial groupings for publishing purposes, 2007;		85.00.4 Adult and other education
Danish Industrial Classification of All Economic Activities 2007;		85.31.20 Upper secondary schools, adult upper secondary level schools and higher preparatory examination;
German Classification of Economic Activities, 2003 (WZ 2003);		80.4 Adult and other education 80.42 Adult and other education m.e.c 80.42.1 General and political adult education 80.42.2 Professional training for adults
Finland Standard Industrial Classification 2008;		855Other education 8559 Other education n.e.c. 85591 Folk high schools, adult education centres, evening institutes, etc.
Norwegian Standard Industrial Classification (SIC) 20;		85.593 Activities of adult education associations 85.594 Adult education centres
UK Standard Industrial Classification of Economic Activities 2007;		85.20 Primary education This class also includes adult literacy programmes. 85.5 Other education
Swedish Standard Industrial Classification 2007;		85312 Municipal adult education 85591 Labour market training 85592 Folk high school education 85593 Activities of adult education associations 85594 Staff training
Bosnia I Herzegovina Federation Standard Industrial Classification; 2008.		M/80.4 Adult education and other adult education n.e.c. M/80. Adult education and other adult education M/80.42.2 Adult education n.c.e.
Croatian Standard Industrial Classification 2007;		80.4 Adult education and other adult education 80.42 Adult education and other adult education n.e.c 80.42.0 Adult education n.c.e.
North American Industry Classification System (NAICS) 2007;		6116 Other Schools and Instruction 611691 Adult literacy instruction 611691 Learning centers offering remedial courses
Australian and New Zealand Standard Industrial Classification, 2006		82 Adult, Community and Other Education 821 Adult, Community and Other Education
Canadian Standard Industrial Classification – Companies and Enterprises (SIC-C) 1980;		754 Other Educational Services 7541 Other Educational Services
Afghanistan Standard Industrial Classification, 2004		7512-003 Adult education, program, local
Philippine Standard Industrial Classification, 1994;		805 Public adult and other education 815 Private adult and other education

Japan Standard Industrial Classification (Rev. 12, November 2007);	85103 Provision of literacy programmes for adults at primary level
Trinidad and Tobago Standard Industrial Classification;	8549 Other education n.e.c.
South Africa Standard Industrial Classification of all Economic Activities, (SIC), 2005;	9318 Institutions of further learning
	92019 Education by private independent schools and further educational training institutions,
	92029 Other educational services

U analiziranim klasifikacijama u sektoru obrazovanja, pored školskih oblika obrazovanja (od osnovnog do univerzitetskog) kao posebna subgrupa izdvajaju se aktivnosti koje se u potpunosti ili delimično odnose na obrazovanja odraslih. Uobičajen naziv za ovu grupu aktivnosti je *obrazovanje odraslih, ostalo, drugo, dalje* obrazovanje.

S obzirom da sve analizirane klasifikacije prepoznaju obrazovanje odraslih kao posebnu vrstu ekonomskih aktivnosti ono je steklo društveni legitimitet što je bazični uslov za profesionalizaciju. Iako je obrazovanje odraslih identifikovano kao posebna ekonomska aktivnost, njene pojedinačne manifestacije nisu uopšte, ili su vrlo oskudno i nejasno definisane. U nekim klasifikacijama opšta aktivnost obrazovanja odraslih se ne razvrstava na niže i konkretne aktivnosti, dok se u nekim klasifikacijama ona razvrstava na: a) aktivnosti koje se dešavaju u školskim oblicima obrazovanja (programi opismenjavanja i osnovnog obrazovanja i retko kao programi višeg srednjeg obrazovanja za odrasle) i b) aktivnosti koje se dešavaju u vanškolskim oblicima obrazovanja (centri za obrazovanje odraslih, centri za obrazovanje odraslih u lokalnoj zajednici, opštinske škole i centri za odrasle, visoke narodne škole, kulturne institucije različitog tipa, škole i centri za učenje stranih jezika, škole za obuku vozača). To ukazuje da se obrazovanje odraslih u organizacionom smislu prvenstveno razume kao vanškolsko, a u teleološko-sadržajnom kao liberalno i niže stručno obrazovanje. Uzimajući u obzir vrstu programa obrazovanja koji se realizuju u okviru opšte aktivnosti obrazovanja odraslih, može se reći da se obrazovanje u društvenom smislu definiše kao:

- opismenjavanje i osnovno obrazovanje odraslih;
- opšte kulturno obrazovanje (strani jezici, sportsko-rekreativni programi, kulturno umetnički programi),
- niže stručno obrazovanje (različiti oblici kontinuiranog stručnog obrazovanja i obuke za tržište rada);
- sticanje specifičnih veština (obuka vozača motornih vozila, čamaca, pilota);
- podrška za dalje učenje (pripreme ispita, pripreme za dalje učenje i studiranje, programi profesionalnog razvoja) i
- osposobljavanje nastavnika i osoblja za rad sa odraslima.

Obrazovanje odraslih u klasifikacijama zanimanja

U statističkim klasifikacijama zanimanje je analitička kategorija prema kojoj se razvrstavaju poslovi koji su slični po sadržaju, zahtevima i uslovima rada. U sadržinskom smislu zanimanje je skup poslova koji su po svom sadržaju, vrsti, organizacionim i tehnološkim karakteristikama srodni i međusobno povezani. Klasifikacije zanimanja omogućuje vladinim agencijama i privrednim asocijacijama da produkuju i distribuiraju komparabilne podatke o zanimanjima. One takođe služe poslodavcima za opis poslova i evaluaciju radnog učinka zaposlenih, deskripciju i

identifikaciju potreba za obukama, selekciju zaposlenih i uspostavljanje platnih razreda među zaposlenima sa različitim vrstama i nivoima zanimanja.

Različite zemlje imaju različite klasifikacije zanimanja. U njima su sva zanimanja grupisna u 8 do 10 glavnih kategorija. Radi ujednačavanja različitih nacionalnih kvalifikacija 1988. godine razvijena je Međunarodna standardna kvalifikacija zanimanja (International Standard Classification of Occupations – ISCO-88)². Statistički biro Evropske unije (Eurostat) je 1991 godine prilagodio normu ISCO-88 evropskim potrebama, označivši je kao ISCO-88 (COM) na osnovu koje se revidiraju i prilagođavaju nacionalne klasifikacije zanimanja zemalja članica Evropske unije³. U Decembru 2007 Međunarodna organizacija rada (ILO) usvojila je revidiranu Međunarodna standardna klasifikacija zanimanja ISCO-08⁴. Klasifikacija ima hijerarhijsku strukturu sa 10 glavnih grupa, 28 subgrupa, 116 manjih grupa i 390 jedinačnih grupa Sva zanimanja u njoj su razvrstana u četiri nivoa u skladu sa obrazovnim kategorijama i nivoima Međunarodne standardne klasifikacije obrazovanja ISCED⁵.

Identifikacija bazičnih zanimanja u području obrazovanja odraslih obavljena je putem analize međunarodnih i nacionalnih klasifikacija zanimanja dostupnih na internetu u punom obliku⁶. U donjoj tabeli dati su podaci za one klasifikacije koje prepoznaju zaniman karakteristična za obrazovanje odraslih.

Zanimanja u području obrazovanja odraslih u klasifikacijama zanimanja

Classification	Group /subgroup
International Standard Classification of Occupation ISCO-08;	23 Teaching professionals 2320 1-32. Teacher, secondary education/adult literacy 2320 1-328. Teacher secondary education/vocational training.
USA 2010 Standard Occupational Classification, 2010;	25-3000 Other Teachers and Instructors 25-3010 Adult Basic and Secondary Education and Literacy Teachers and Instructor
National Occupational Classification, Canada;	031 Managers in Health, Education, Social and Community Services 0312 Administrators – Post-Secondary Education and vocational Training adult education dean dean of adult education dean, adult education 414 Secondary and Elementary School Teachers and

² <http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/isco/isco88/major.htm>

³ http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=LST_NOM_DTL&StrNom=ISCO_88_CO&StrLanguageCode=EN&IntPcKey=&StrLayoutCode=HIERARCHIC&CFID=26999919&CF_TOKEN=af6a40208b0d4a39-BE2C4EEA-97B4-3B92-4B114BAA7796C11E&jsessionId=f900305e62074b191e56

⁴ <http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/isco/isco88/index.htm>

⁵ http://www.unesco.org/education/information/nfsunesco/doc/isced_1997.htm

⁶ Na internetu su dostupne Međunarodna standardna klasifikacija zanimanja Evropske unije (ISCO-88(COM)), kao i nacionalne klasifikacije Švedske, Finske, Japana, Novog Zelanda i Bermuda ali u njima nisu klasifikovana zanimanja karakteristična za obrazovanje odraslih.

Educational Counsellors

4141 Secondary School Teachers
adult education teacher, secondary school

416 Policy and Program Officers, Researchers and Consultants

4166 Education Policy Researchers, Consultants and Program Officers

adult education consultant
adult education program officer
andragogy specialist
consultant, adult education
officer, adult education program
specialist, andragogy

Canadian National Occupational Classification for Statistics (NOC-S) 2006

A322 Dean, adult education
A322 Dean of adult education
A333 Director, adult education services
A333 Director, learning programs – adult education
A322 Adult education dean
A333 Learning programs director – adult education
A333 Adult education services director
E035 Adult education consultant
E035 Adult education program officer
E131 Adult education teacher, secondary school
E035 Consultant, adult education
E035 Officer, adult education program
E131 Adult education teacher, secondary school

Australian Standard Classification of Occupation, 1997;

2422 Vocational education teachers
2422-11 Vocational Education Teacher
Specializations:
Adult Education Teacher

UK Standard Classification of Occupations 2000;
South Africa occupational Classification

231 Teaching Professionals
2312 Further education teaching professionals
2320 Teacher, secondary education, adult literacy

Philippine Standard Occupational Classification;

2352 Non formal education teaching professionals
Examples of the occupations classified here are:
Non-formal education teacher
Teacher for adult literacy

Bosnia and Herzegovina Standard Classification of Occupation, 2009;

Stručnjaci i naučnici
235 Ostali stručnjaci za obrazovanje
2351 Stručnjaci za obrazovne metode
2351.04 Andragog

Croatia Standard Classification of Occupation, 2009;

Podvrsta 235.
Ostali najviši stručnjaci za obrazovanje
2359. Stručnjaci za obrazovanje d.n.
2359.13.7 Andragog
Podvrsta 241.
Poslovno-organizacijski i srodni stručnjaci
2412. Kadrovski stručnjaci

2412.15.7 Organizator obrazovanja odraslih

Slovenija SKP – Standard Classification of Occupation (V2), 2008;	235 Drugi stručnjaci za obrazovanje 2351.01 Andragog 2359.01 Organizator obrazovanja odraslih u obrazovnim institucijama
Standard Classification of Occupations, Serbia, 2010.	235 Ostali stručnjaci za obrazovanje 2351 Pedagozi, andragozi i stručnjaci za obrazovne metode 242 Stručnjaci administrativnog poslovanja 2423 Stručnjaci za karijerno vođenje i savetovanje 2424 Stručnjaci za obuku i profesionalni razvoj

Prethodni podaci ukazuju da klasifikacija zanimanja prepoznaju dve osnovne kategorije zanimanja karakterističnih za područje obrazovanja odraslih:

- nastavnici - za opismenjavanje, osnovno i srednje obrazovanje, obrazovanje odraslih, neformalno obrazovanje i dalje obrazovanje i
- stručnjaci za obrazovanje odraslih – konsultanti, programeri, organizatori, menadžeri, specijalisti za obrazovanje odraslih, andragozi.

Zanimanje andragog, kao posebno i bazično zanimanje za područje obrazovanje odraslih, prepoznaju samo nacionalne klasifikacije zanimanja Kanade i nekih zemalja bivše Jugoslavije (Slovenija, Federacija Bosne i Hercegovine, Hrvatska i Srbija)⁷. Iako ne postoji u međunarodnim i većini nacionalnih klasifikacija zanimanja, zanimanje andragog bi moglo delimično da asocira na neka zanimanja koja se u pojavljuju u pojedinim klasifikacijama kao što je to specijalista za metode obrazovanja (Education methods specialists) u Međunarodnoj standardnoj klasifikaciji zanimanja ISCO-08 ili na neka zanimanja iz nacionalnih klasifikacija zanimanja kao što je to slučaj sa Južnoafričkom klasifikacijom zanimanja u kojoj se, u okviru grupacije stručnjaci za lični i profesionalni razvoj (Personnel career professionals), navode zanimanja kao što su: Officer staff training, Adviser careers, Counsellor employment, Counsellor vocational guidance, Officer occupational guidance, Analyst job, Analyst occupational. Ali bez obzira na to, može se zaključiti da se u međunarodnim i nacionalnim klasifikacijama zanimanja stručnjaci za obrazovanje odraslih (ma kako se nazivali) vrlo retko prepoznaju kao posebno zanimanje. To upućuje na zaključak da je obrazovanje odraslih još uvek nespecificovana delatnost, fragmentarna praksa u kojoj ne postoje uniformne i jednoznačne situacije, normirani obrasci, modeli i standardi delovanja, specifične metode, tehnike i sredstva rada, niti posebna radna regulativa. Iz toga sledi stav da je obrazovanje odraslih oblast koja ne reflektuje konzistentno teorijsko znanje i ne zahteva primereno holističko razumevanje, specijalizovane veštine i kompetencije i posebnu, pogotovu univerzitetsku, profesionalnu pripremu.

S obzirom da je obrazovanje odraslih uspostavljeno kao ekonomska aktivnost, odnosno javna delatnost (iako oskudno definisana), postavlja se pitanje ko je ustvari obavlja, na osnovu kojih

⁷ Bez obzira što je prepoznatljivost bazičnih zanimanja za područje obrazovanja odraslih (adult educator, andragog) vrlo retka u nekim sredinama se već pojavljuje i potreba za specijalizacijom u obrazovanju odraslih, odnosno potreba za specijalističkim profesionalnim profilima kao što je na primer gerontologist i social educator koji se bavi neformalnim obrazovanjem odraslih posebno starih i socijalnom integracijom odraslih sa posebnim potrebama (videti: Osorio, A.R., 2008).

kriterijuma i standarda, ko je planira, razvija i kontroliše i da li je zaista univerzitetska priprema za rad u obrazovanju odraslih neophodna ili ne?

Obrazovanje odraslih u univerzitetkim programima

Profesija se uobičajeno definiše kao zanimanje koje se bazira na konzistentnom naučno teorijskom znanju i koje zahteva intenzivnu univerzitetsku pripremu. S obzirom na ogroman broj univerziteta i univerzitetskih programa u svetu nije jednostavno steći uvid u obim i kvalitet univerzitetskih programa namenjenih stručnjacima za obrazovanje odraslih. Jedan od najpouzdanijih i najstrožijih kriterijum za selekciju reprezentativnih univerziteta mogu biti globalne rang-liste univerziteta. Ove liste predstavljaju najpouzdaniju meru akademskog kvaliteta i renomea univerziteta i njihovih programa i mogu poslužiti za procenu obima kvalitetnih univerzitetskih programa namenjenih stručnjacima za obrazovanje odrasli. Neke od najpoznatijih i najuticajnijih globalnih rang-listi su: *The Academic Ranking of World Universities* (ARWU)⁸, QS THE⁹ i *Webometrics*¹⁰, *Performance Ranking of Scientific Papers for Research Universities* (Tajvan)¹¹ i *US News & World Report's (USNWR) World's Best Colleges and Universities*.¹² Za procenu broja univerzitetskih programa za obrazovanje stručnjaka za obrazovanje odraslih korišćena je ARWU lista.

Programi za stručnjake obrazovanja odraslih na univerzitetima sa ARWU liste mart 2009

Univerzitet	Doktorske studije	Master studije
Columbia University Teacher College	– Adult Learning and Leadership – Adult Education Guided Intensive Study	– Adult Learning and Leadership – Adult Education and Organizational Learning
Cornell University Department of Education	– Adult and Extension Education	– Adult and Extension Education

Ni jedan od sto prestižnih univerziteta sa liste ARWU liste nema osnovne studije za obrazovanje stručnjaka za rad u području obrazovanja odraslih. Samo dva univerziteta (Columbia Univerzity na četvrtom i Cornell University na 30. mestu ARWU liste) organizuju master i doktorske studije iz područja obrazovanja odraslih. Međutim, na sedam univerziteta sa ARWU liste postoje master i doktorske studije iz oblasti obrazovanja koje u manjoj ili većoj meri tretiraju problematiku obrazovanja odraslih kao što su Education Policy and Management, Policy, Organization and Leadership Studies, Family and Community Education, Leadership, Policy, and Politics i sl.

Prilikom procene veličine zastupljenosti programa obrazovanja odraslih na univerzitetima sa ARWU liste treba imati u vidu da ta lista, s obzirom na kriterijume rangiranja koje koristi, favorizuje univerzitete iz područja prirodnih i tehničkih nauka i da su šanse da se na njoj pojave univerziteti koji organizuju programe iz područja humanističkih i primenjenih društvenih nauka

⁸ <http://www.arwu.org/>.

⁹ <http://www.topuniversities.com/>

¹⁰ <http://www.webometrics.info/>

¹¹ <http://ranking.heeact.edu.tw/en-us/2009/page/methodology>

¹² <http://www.usnews.com/articles/education/worlds-best-universities/2009/10/20/worlds-best-universities-top-200.html>.

značano umanjene.¹³ Ipak, činjenica da se među sto univerziteta sa najvećom reputacijom nalaze i oni univerziteti koji organizuju master i doktorske studije iz obrazovanaj odraslih posebno je značajna za afirmaciju obrazovanja odraslih kao univerzitetske oblasti i profesije. Ako se međutim pogleda celovita univerzitetska praksa onda je slika o zastupljenosti programa namenjenih stručnjacima za obrazovanje odraslih na univerzitetima znatno drugačija. Prema podacima dostupnim na internetu 80 univerziteta u SAD organizuje master i doktorske studije iz obrazovanja odraslih. Gotovo isto toliko univerziteta organizuje studije obrazovanja odraslih na daljinu (on-line)¹⁴ ne samo u Americi, već i u Australiji, Novom Zelandu, Japanu, Evropi i Kanadi. U Evropi manji, ali ipak značajan, broj univerziteta organizuje studije za stručnjake iz područja obrazovanja odraslih.

Studije obrazovanja odraslih na Evropskim univerzitetima¹⁵

	Universties	Doctoral studies	Master studies	Baccalaureate studies
1	City University, London		Continuing Education	
2	Katholische Universitat Eichstatt		Adult Education	
3	Chester College		Adult Education with Theological Reflection	
4	Jacobs University Bremen	Human Development, Lifelong Learning, and Institutional Change	Human Development, Lifelong Learning, and Institutional Change Lifelong Learning, Knowledge Management, and Institutional Change	
5	National University of Ireland	Adult and Community Education	Adult and Community Education Postgraduate Diploma in Adult and Community Education	
6	The Queens University of Belfast		Management in Lifelong Learning	

¹³ U rangiranju univerziteta ARWU lista koristi šest «objektivnih» indikatora: 1. alumni - bivši studenti - 10%, 2. priznanja - 15%, 3. citiranost - 25%, 4. broj radova indeksiranih u *Science Citation Index - Expanded* - 25%, 5. broj radova objavljen u vrhunskim časopisima – TOP – 25% u matematici, fizici, hemiji, kompjuterskim naukama, ekonomiji i biznisu, videti na: <http://www.arwu.org/ARWUSubjectMethodology2009.jsp>

¹⁴ Popis univerziteta koji organizuju studije obrazovanja odraslih videti na: <http://www.gradschools.com/Subject/Adult-Education/104.html> i na: <http://www.uni-bamberg.de/fileadmin/andragogik/08/andragogik/andragogy/intnatlink.htm>

¹⁵ <http://www.phdportal.eu/#advanced>

7	Technische Universität Dresden		Vocational Education and Adult Education in International Development Work	
8	University of Glasgow		MSc Adult and Continuing Education MSc Teaching Adults Postgraduate Diploma Teaching Adults PgDiploma/MEd Community Learning and Development	
9	University of West England Bristol		MA Lifelong Learning	
10	Vytautas Magnus University		Applied Pedagogy/Andragogy	
11	University of London		Adult Literacy, Language and Numeracy	Bachelor of Education (children and lifelong learning)
			European Masters in Lifelong Learning Lifelong Learning MA Master of Teaching In The Post-Compulsory Sector	
12	Cardiff University	Education	Education (in schools and colleges, as well as adult and work-related settings))	
13	University of Geneva		Education: Orientation Adult Education	Education Sciences
14	University of Duisburg-Essen		European Adult Education	
15	University of Southampton		Gerontology	
16	Univerzitet Belgrade	Doktorske studije andragogije	Master studije andragogije	Osnovne studije andragogije

Dostupni podaci za Evropu pokazuju da su studije obrazovanja odrasli na dodiplomskom nivou vrlo retke. Master i doktorske studije obrazovanja odraslih organizuje 16 univerziteta što je oko 20% univerziteta u EU¹⁶.

Izuzetno veliki broj programa iz oblasti obrazovanja odraslih na master i doktorskom nivou može biti tumačen kao najznačajniji pokazatelj globalne tendencije etabliranja stručnjaka za obrazovanje odraslih u kompoziciju javno prepoznatljivih zanimanja, odnosno profesija.

¹⁶ videti: Europe International Web Directory and Search Engine
<http://www.ezilon.com/education/university/index.shtml>

Prihvatljivost takvog tumačenja, međutim, veoma ozbiljno osporavaju a) tradicionalni ciljevi i funkcije univerzitetskog obrazovanja i b) gotovo potpuno odsustvo bazičnog univerzitetskog obrazovanja za stručnjake za obrazovanje odraslih.

Opštevažeći stav da je univerzitetsko obrazovanje ključni uslov profesionalizacije i profesionalizma u nekoj oblasti donekle je u koliziji s tradicionalnim ciljevima univerzitetskog obrazovanja. Univerziteti su prvenstveno konceptualizovani kao institucije za afirmaciju i prenošenje građanskih, moralnih i intelektualnih vrednosti, a ne kao institucije za stručno (profesionalno) obrazovanje (Grubb, W. N., Lazerson, M., 2005), odnosno institucije za obezbeđenje znanja i veština koje zahteva svet rada. Današnje univerzitetsko obrazovanje ne ide toliko za tim da omogućuje sticanje specifičnih stručnih kompetencija (specifično konceptualno i proceduralno znanje i posebne veštine čije praktikovanje se zasniva na standardizovanim kriterijume izvršenja), što obezbeđuju kvalitet, uspešnost, merodavnosti (kvalifikovanost), odnosno profesionalizam, koliko za tim da obezbedi široko teorijsko znanje, uspostavi određeni sistem vrednosti i razvije opšte (generičke) veštine, posebno veštine mišljenja, koji omogućuju širi pristup zapošljavanju, zaradi, punoj socijalnoj participaciji i daljem učenju. Da bi doprinelo profesionalizaciji i omogućilo profesionalizam univerzitetsko obrazovanje, pa i univerzitetsko obrazovanje stručnjaka za obrazovanje odraslih, mora da se konvertuje u stručno (profesionalno) obrazovanje, odnosno da integriše stručne (profesionalne) ciljeve u širi (tradicionalni) okvir građanskih, moralnih i intelektualnih ciljeve (Grubb, W. N., Lazerson, M., 2005). Zahtev za konverzijom može se razumeti kao zahtev za razvojem univerzitetskih programa obrazovanja koji imaju nedvosmislene i imperativne ishode učenja u obliku kompetencija koje su dosledno izvedene iz realnog opisa onog što pojedinci zaista rade ili opisa onog što se očekuje da oni mogu i treba rade. To omogućuje profesionalizaciju ali istovremeno podrazumeva i zahteva bazično univerzitetsko obrazovanje. Drugačije rečeno samo bazično univerzitetsko obrazovanje omogućuju punu profesionalnu socijalizaciju - sticanje esencijalnog znanja i veština, normi, standarda i sistema vrednosti neophodnih za rad u jednom području. Jedino putem bazičnog univerzitetskog obrazovanja se formira profesionalni identitet, odnosno njegovo sveto (sacred) i svetovno (profane) lice (Bernstein, B., 2000) – unutrašnja posvećenost koja se manifestuje putem intrističke vrednost specifičnog znanja i svakodnevna profesionalna stvarnost i borba za uticaj. To omogućuje konstituisanje zanimanja, odnosno organizaciju i standardizaciju delovanja u obavljanju određene vrste poslova unutar zvanične ekonomije i prepoznatljivost zanimanja kako u laičkoj javnosti, tako i među drugim srodnim zanimanjima, što je drugo ime za profesionalizaciju i profesionalizam. Današnje upadljivo odsustvo bazičnog univerzitetskog obrazovanja za stručnjake za obrazovanje odraslih ukazuje na jednu dosta čudnu situaciju - univerzitetsko obrazovanje je uslov profesionalizacije svih područja i zanimanja izuzimajući samo obrazovanje u celini, pa i obrazovanje odraslih posebno. To implicitno upućuje na stav da su u samom obrazovanju amaterizam i diletantizam potpuno legitimni, što je svakako nedopustivo? Ali ako je i tako, kako se onda može objasniti sama činjenica da postoji izuzetno veliki broj programa na master i doktorskom nivou za stručnjake za obrazovanje odraslih?

Današnje ekspanzije visokog obrazovanja, uključujući i ekspanziju programa namenjenih stručnjacima za obrazovanje odraslih, je pre posledica šire i opšte socijalno ekonomske afirmacije obrazovanja, a ne stvarne intencije da se specifikuje, standardizuje, unapredi i kontroliše jedna oblast znanja i jedno područje prakse i usluga kao što je obrazovanje odraslih. Ekspanzija visokog obrazovanja, naime, ima poreklo u: a) neoliberalnoj ekonomije i teorije ljudskog kapitala koje su snažno afirmisale stav da je obrazovanje, pogotovu visokoškolsko obrazovanje, samo po sebi «dobra stvar» i faktor koji bitno doprinosi jačanju nacionalne

ekonomije i njenoj međunarodnoj konkurentnosti i b) očekivanim značajnim privatnim benefitima od visokog obrazovanja, kako ekonomskim - veća mogućnost zapošljavanja i veće zarade - tako i neekonomskim - veće premije osiguranja, bolji uslovi rada, sigurniji i manje rizični poslovi, bolje zdravlje, duži radni vek, veće šanse za kvalitetnije školovanje i zapošljavanje dece, veći socijalni status (videti: Filler, R.K., Hamermesh, D.S., Rees A.E., 1996). Imajući to u vidu može se reći da masovnu produkciju master i doktorskih studija iz područja obrazovanja odraslih pre oblikuje tržište obrazovanja nego tržište rada. Ne potcenjujući doprinos master i doktorskih studija profesionalizaciji obrazovanja odraslih i govoreći vrlo simplifikovano, profesionalizacija u području obrazovanja odraslih je u ovom momentu izbor između mase i klase – između profesionalca iz različitih oblasti koji na master i doktorskim studijama obrazovanja odraslih stiču neophodna znanja kao dodatak i dopunu za svoju bazičnu profesiju, pri čemu ne menjaju, već samo proširuju svoju bazičnu profesiju i profesionalni identitet i autentičnih profesionalaca za obrazovanje odraslih koji raspolažu konzistentnim teorijskim znanjem i stručnim kompetencijama koji su verna refleksija naučnih saznanja i istraživanja iz oblasti obrazovanja i učenja odraslih i čija je osnovna funkcija istraživanje i razvoj obrazovanja odraslih kao društvenog i individualnog fenomena. To podrazumeva osposobljenost da:

- razume teorijsku zasnovanost andragogije i njen metodološko-epistemološki status;
- poznaje različite koncepcije andragogije i evropsku praksu obrazovanja odraslih;
- poznaje različite teorije i koncepcije relevantne za razumevanje razvoja odraslih i njihovo funkcionisanje u različitim domenima (porodica, rad, učenje, socijalno okruženje, slobodno vreme) i specifičnim kontekstima;
- poznaje osnove metode, tehnike i procedure prikupljanja, sistematizacije analize podataka u obrazovanju i učenju odraslih;
- analizira potrebe za znanjima i veštinama različitih kategorija odraslih i potrebe za obukama kompanija i tržišta rada;
- razvija programe i planove obrazovanja i obuke u različitim kontekstima i područjima;
- upravlja organizacijom obrazovanja i procesom nastave i učenja odraslih;
- evaluira, programe, procese, organizaciju i postignuća u obrazovanju i obuci odraslih;
- istražuje praksu obrazovanja i učenja odraslih i prezentuje istraživačke nalaze na odgovarajući način;
- razume faktore koji oblikuju globalnu, nacionalne i regionalne politike obrazovanja odraslih i osposobljavanje za participaciju u kreiranju politike obrazovanja na nacionalnom i lokalnom nivou;
- vrši profesionalno informisanje, savetovanje i vođenje odraslih i učestvuje u regrutovanju i selekciji ljudskih resursa;
- kreira procedure i kriterijume za proveru i unapređenje kvaliteta u obrazovanju i obuci odraslih;
- kreira organizaciona i sistemska rešenja u pružanju, obrazovne podrške i pomoći pojedincima u različitim životnim fazama i situacijama (stari, nezaposleni, marginalne i rizične grupe, osuđena lica, žene, lideri, zaposleni);
- organizuje i evaluira oblike obrazovanja i učenja na daljinu;
- pruža savetodavnu podršku u unapređenju rada i profesionalnom razvoju nastavnika, instruktora i organizatora obrazovanja odraslih;
- poznaje metode, tehnike i modele uspešne komunikacije i timskog rada i u stanju je da ih

primenjuje profesionalnom radu.¹⁷

Obrazovanje odraslih kao područje naučnog istraživanja

S obzirom da se savremene profesije zasnivaju na naučnom znanju, jedna od najznačajnijih indikacija profesionalizacije područja obrazovanja odraslih je broj naučnih časopisa koji tretiraju problematiku obrazovanja odraslih. Identifikovanje naučnih časopisa iz područja obrazovanja odraslih obavljeno je putem internet pretraživača KOBSON koji omogućuje uvid u međunarodne baze podataka o časopisima¹⁸. Pretraživanje časopisa pomoću ključne reči *odrasli* daje spisak od 27 časopisa koji su posvećeni obrazovanju odraslih i dostupni su u bibliotekama Srbije.

Časopisi za obrazovanje odraslih

1	Adult Basic Education	15	Education des Adultes Unesco
2	Adult Basic Education and Literacy Journal	16	Journal of Adolescent and Adult Literacy
3	Adult Education	17	Journal of Adult Development
4	Adult Education Quarterly	18	Journal of Adult Protection
5	Adult Education and Development	19	Journal of Adult Theological Education
6	Adult Education in Finland	20	Horn Book Guide to Children's and Young Adult Books
7	Adult Education. Association of the United States of America	21	International Association of Cystic Fibrosis Adults
8	Adult Education Information Notes	22	New Directions for Adult and Continuing Education
9	Adult Learning	23	New Horizons in Adult Education
10	Adult Literacy and Basic Education	24	New Horizons in Adult Education and Human Resource Development
11	Adults Learning	25	Plenum Series in Adult Development and Aging
12	Adultspan: Theory Research and Practice	26	Studies in the Education of Adults
13	Australian Journal of Adult Education	27	Young Adult Library Services
14	Australian Journal of Adult Learning		

Pretraživanjem pomoću drugih ključnih reči (*učenje odraslih, doživotno obrazovanje, kontinuirano obrazovanje* i analiza sadržaja pojedinih časopisa) identifikovano je još 14 časopisa koji takođe tretiraju problematiku obrazovanja i učenja odraslih.

Drugi časopisi za obrazovanje i učenje odraslih

1	American Journal of Distance Education	8	Harvard Educational Review
2	Canadian Journal for the Study of Adult Education	9	Human Resource Development Quarterly
3	Canadian Journal for University Continuing Education	10	International Journal of Lifelong Education
4	Compendium on Continuing Education	11	Journal of Continuing Higher Education

¹⁷ Videti: Studijski program Andragogija, Materijal za akreditaciju studijskih programa, Filozofski fakultet, Beograd, 2009.

¹⁸ http://kobson.nb.rs/servisi/pretrazivanje_casopisa.84.html

for the Practicing Veterinarian

5	Continuing Higher Education Review	12	Lifelong Learning Market Report
6	Convergence,	13	New Zealand Journal of Adult learning
7	Educational Gerontology	14	New Review of Libraries and Lifelong Learning

Pretraživanje baza časopisa pomoću ključne reči *trening* pokazalo je da postoji još 35 časopisa koji takođe tretiraju problematiku stručnog obrazovanja odraslih.¹⁹

Činjenica da u svetu izlazi preko 70 časopisa koji se direktno odnose na problematiku obrazovanja i učenja odraslih sugerise da postoji značajna i kontinuirana produkcija naučnog znanja iz područja obrazovanja odraslih, koja je po obimu i efektima kompatibilna sa nastojanjem uspostavljanja univerzitetskog obrazovanja za stručnjake u području obrazovanja odraslih. Razume se da je pretraživanje obuhvatilo samo časopise sa značajnom međunarodnom reputacijom, odnosno časopise koji izlaze na engleskom jeziku (izuzimajući Education des Adultes Unesco) i da nije obuhvaćen veliki broj nacionalnih časopis iz obrazovanja odraslih, odnosno časopisa koji ne objavljuju radove na engleskom jeziku ili to čine samo povremeno.

Pojava značajnog broja časopisa iz oblasti obrazovanja odraslih otvorila je pitanje njihovog kvaliteta, reputacije institucija koje ih izdaju i produktivnosti i rejtinga autora koji u njima objavljuju, što može biti posebna indikacija konstituisanja jednog naučnog područja i profesionalizacije jedne oblasti. Bez obzira što ova istraživanja obuhvataju (favorizuju) časopise sa engleskog govornog područja ona ipak ukazuju na značajan obim naučne produkcije, na naučnu autentičnost i stručnu prepoznatljivost jednog područja ljudskog delovanja. U poslednjih nekoliko godina objavljen je veći broj istraživanja o toj tematici. Jedno od poslednjih, koje se odnosi na period od 1983-1982 godine, pokazuje da je pet najprestižnijih časopisa iz područja obrazovanja odraslih iz USA, UK i Kanade. Od ukupnog broja objavljenih radova 31% je iz američkih (Adult Basic Education, i Adult Education Quarterly), 56% iz britanskih (International Journal of Lifelong Education, Studies in the Education of Adults) i 12% iz Canadian Journal for the Study of Adult Education (Rachal, J., R., David, W.W., 2005).

Top five Journals, Universities and authors

Journals	Journal productivity by Institutions	Journal productivity by Authors
Adult Education Quarterly - USA	University of Georgia - USA	George Demetron - USA
International Journal of Lifelong Education - UK	Pennsylvania State University - USA	Richard Edwards - UK
Canadian Journal for the Study of Adult Education - Canada	University of British Columbia - Canada	Michael Welton - Canada
Adult Basic Education	University of Nottingham UK	Ronald Cervero - USA
Studies in the Education of Adults - UK	University of Leeds - UK	Stephen Brookfield UK

Izvor: Rachal, J., R., David, W.W.V., (2005) Institutional and individual publications productivity in selected adult education journals, Canadian Journal for the Study of Adult Education, Vol.19, No. 1. pp. 5-12.

¹⁹ Isti izvor.

Sudeći prema broju naučnih časopisa, renomea univerziteta koji stoje iza njih i autora koji u njima objavljuju obrazovanje odraslih predstavlja autentično područje naučnog istraživanja. Razume se, naravno, da obim ne podrazumeva i kvalitet i da formulisanje pouzdanog stava o autentičnosti i kvalitetu naučne produkcije u području obrazovanja odraslih zahteva ozbiljnu analizu sadržaja naučnih časopisa. Površan (i zaista nepouzdan) pregled sadržaja 27 časopisa posvećenih obrazovanju odraslih dostupnih na internet pretraživača KOBSON ukazuje na dominantnost radova koji prezentuju i elaboriraju iskustava, značenje i značaj obrazovanja odraslih za socijalni i individualni razvoj i na nedostatak fundamentalnih teorijskih i empirijskih istraživanja fenomena obrazovanja i učenja odraslih u njegovim istorijskim, filozofskim, socijalnim, ekonomskim, političkim, psihološkim, didaktičkim i komparativnim perspektivama.

Asocijacije za obrazovanje odraslih

Uspostavljanje standarda rada, kontrole oblasti od strane određenih interesnih grupa, oblikovanje prakse i definisanje pravca naučnih i stručnih istraživanja ispitivano je putem identifikovanja broja međunarodnih i nacionalnih asocijacija za obrazovanje odraslih.

Međunarodne asocijacije za obrazovanje odraslih

1	Asian-South Pacific Bureau of Adult Education
2	Consejo de Educación de Adultos de América Latina
3	European Association for the Education of Adults
4	Consortium of European Research and Development Institutes of Adult Education
5	European Society for Research on the Education of Adults
7	International Association for continuing Education & Training
8	International Society for Comparative Adult Education
9	World Council of Comparative Education Societies (WCCES)

Osim međunarodnih, u svetu postoji značajan broj nacionalnih asocijacija za obrazovanje odraslih. Praktično su vrlo retke zemlje koje nemaju nacionalnu asocijaciju za obrazovanje odraslih.

Nacionalne asocijacije za obrazovanje odraslih

1. Adult Education Association (AEA-USA)	12. Australian Association of Adult and Community Education Inc
2. Adult Basic Education Association	13. Balkan Association for Lifelong Learning
3. Adult Higher Education Alliance	14. Bluewater Association for Lifelong Learning
4. Adult Learning Australia	15. British Columbia Association of Continuing Education Administrators
5. Adult Learning Development Association	16. Calgary Community Adult Learning Association
6. American Association for Adult and Continuing Education	17. California Adult Education Administrators Association
7. Association of Adult Literacy Professional Developers	18. California Continuation Education Association
8. Association for Adult Guidance Practitioners	19. Canadian Association for the study of Adult Education
9. Association for Continuing Education	20. Cyprus Adult Education Association
10. Association for Career and Technical Education	
11. Asta South Pacific Association for Basic and Adult Education	

21. Colorado Adult Education Professional Association
22. Connecticut Association for Adult and Continuing Education
23. Continuing Education Association of New York
24. Continuing Professional Education
25. Crowsnet Pass Adult Education Association
26. Danish Adult Education Association
27. Finnish Adult Education Association
28. Georgia Adult Education Association
29. Educational Centers Association - Partners in Lifelong Learning
30. European Association for Education of Adult
31. European Society for Research on the Education of Adults
32. Griffith Adult Learning Association
33. Guyra Adult Learning Education
34. Henday Association for Lifelong Learning
35. International Association for continuing Education & Training
36. International Society for Comparative Adult Education
37. Iowa Association for Lifelong Learning
38. Idaho Lifelong Learning Association
39. Kansas Adult Education Association
40. Kentucky Association for Adult and Continuing Education
41. Latvian Adult education Association
42. Lethbridge Lifelong Learning Association
43. Maryland Association for Adult and Community and Continuing Education
44. The Maryland Institute for Continuing Professional Education of Lawyers Inc
45. Michigan Association of Community and Adult Education
46. Minnesota Association for Continuing Adult Education
47. Moreland Adult Education Association
48. Mountain Plains Adult Education Association
49. National Adult Education Professional Development Consortium
50. National Adult Literacy Agency
51. National Community Education Association
52. National Institute of Adult and continuing Education, England and Wales
53. New Jersey Professional Estimators Association-Adult Education
54. New Mexico Adult Education Association
55. North Carolina Adult Education Association
56. Northwest Lifelong Learning Association
57. Nurse Practitioner Associates for Continuing Education
58. The Norwegian Association for Adult Learning
59. Ohio Association for the Adult and Continuing Education
60. Ontario Association of Adult and Continuing Education School Board Administrators
61. Pakistan Association for Continuing & Adult Education
62. Pennsylvania Association for Adult Continuing Education
63. Saskatchewan Association for Lifelong Learning
64. Sierra Leone Adult Education Association
65. Society Znannya of Ukraine
66. Slovak Adult Education Institutions Association
67. Swiss Association for Adult Education
68. Texas Association for Literacy & Adult Education
69. The All-Russia Znanie Society
70. The Adult and Continuing Education of Korea
71. The Association of Adult Literacy Professional Developers
72. The Asian Association for Lifelong Learning
73. The Association of Estonian Adult Educators
74. The Baltic Region Association for Research in Adult Education
75. The Colchester Adult Learning Association
76. The Connecticut Association for Adult and Continuing Education
77. The Lithuanian Association of Adult Education
78. The Henday Association for Lifelong
79. The Irish National Association of Adult Education
80. The Irish Research Association of Adult & Community
81. The Missouri valley Adult Education Association
82. The North Dakota Association for Lifelong Learning
83. The Norwegian Association for Adult Learning
84. The Swedish Adult Education Association
85. The Universities Association for Lifelong Learning
86. The West Virginia Adult Education Association

87. Utah Association for Adult, Community and Continuing Education	91. Virginia Association for Adult and Continuing Education
88. Universities Association for Continuing Education	92. Wisconsin Association for Lifelong Learning
89. Universities Association for Lifelong Learning	93. Wyoming Lifelong Learning Association
90. University Continuing Education Association	94. Workers Educational Association

Kako je došlo do osnivanja ovako velikog broja asocijacija za obrazovanje odraslih i kako se može objasniti ova globalna institucionalizacija obrazovanja odraslih? Analiza aktivnosti asocijacija za obrazovanje odraslih pokazuje da je njihova ključna funkcija promocija, istraživanje, oblikovanja politike, pružanja savetodavne podrške, umrežavanja institucija za obrazovanje odraslih, obezbeđenja kvaliteta, organizacije skupova, publikovanje knjiga i časopisa, diseminacija značajnih informacija i organizacije obuka različitog tipa i sl. Međutim ti osnovni ciljevi se prvenstveno nalaze u funkciji artikulacije i promocije širih socijalno-ekonomske ciljeve i aktivnosti, prvenstveno onih u čijem ostvarenju obrazovanje odraslih ima ključnu ulogu (unapređenje ekonomije, zapošljavanje, socijalna inkluzija, individualni razvoj). Čak bi se moglo tvrditi da profesionalne asocijacije za obrazovanje odraslih pre promovišu i zastupaju određene socijalno-ekonomske interese i funkcije, nego što ispunjavaju klasične funkcije profesionalnih asocijacija kao što su uspostavljanje standarda, kontrola profesionalnog delovanja, kontrola ulaska u profesiju i sl.

Zaključno razmatranje

Obrazovanje odraslih se prepoznaje kao posebna ekonomska aktivnost, mada njegova struktura nije precizno određena niti jasna. Ono se najčešće definiše pomoću vrlo širokih i maglovitih kategorija kao što su «drugo obrazovanje», «ostalo obrazovanje», «vanškolsko obrazovanje». Javna prepoznatljivost specijalizovanih zanimanja čija se delatnost isključivo vezuje za rad u području obrazovanja odraslih (andragog, adult educator) vrlo je retka. Obrazovanje odraslih se uglavnom prepoznaje preko zanimanja nastavnika za obrazovanje odraslih. To ukazuje na nizak nivo profesionalizacije područja obrazovanja odraslih, na neprepoznatljivost njegovih pojedinačne manifestacija i možda njegovu društvenu marginalnost. Oskudna javna prepoznatljivost obrazovanja odraslih ukazuje da je ono još uvek fragmentarna i amorfna oblast bez značajnijih javnih ovlašćenja i značajnijih izvora finansiranja i političke podrške. Ono će takvo i ostati ukoliko dođe formiranja bazičnog zanimanja za obavljanje specijalističkih poslova u obrazovanju odraslih. Sasvim je izvesno da nema profesionalizacije područja (oblasti rada) bez konstituisanja zanimanja koje reflektuje esencijalno znanje i veštine neophodne za rad u njemu. Konstituisanje zanimanja podrazumeva univerzitetsko obrazovanje, ne samo na master i doktorskom nivou, već pre svega na nivou osnovnih studija (bachelor's degree).

Obrazovanje odraslih je sasvim prepoznatljivo kao područje:

- a) univerzitetskog obrazovanja,
- b) naučnog istraživanja i
- c) profesionalnog udruživanja.

Ima indicija, takođe, da su različite radne pozicije i profili stručnjaka za obrazovanje odraslih (Training and Development Coordinator, Learning Specialist, Training Development Specialist, Training Specialist, Human Resources Training Specialist, Corporate Trainer Specialist, Learning consultant, Dean, Adult Education, Director Adult Education Center) tržišno prepoznatljivi i traženi.

Naučno stručna prepoznatljivost obrazovanja odrasli, iako respektibilna, pati od tri ozbiljna nedostatka:

- nedostatak bazičnog univerzitetskog obrazovanja za područje obrazovanja odraslih,
- nedostatak fundamentalnih i autetičnih teorijsko-empirijskih istraživanja obrazovanja odrasli,
- nedostatak mehanizama za kontrolu ulaska u područje obrazovanja odraslih i obavljanje rada u njemu.

Oskudna javna prepoznatljivost obrazovanja odraslih kao delatnosti i retka prepoznatljivost autentičnih zanimanja vezanih za obrazovanje odraslih (andragog, adult educator), s jedne strane, i vrlo jasna prepoznatljivost obrazovanja odraslih kao područja univerzitetskog obrazovanja, naučnog istraživanja i profesionalnog udruživanja, s druge strane, sugeriše da je obrazovanje odraslih u pogledu vlastite profesionalizacije u veoma divergentnoj situaciji čije konačno razrešenje će biti autentičnu profesionalizaciju ili potpuna deprofesionalizacija.

U veoma oštroj formi, pogotovu danas, postavlja se pitanje da li će javna (oficijelna) neprepoznatljivost aktivnosti obrazovanja odraslih redukovati mogućnost i potrebu profesionalne socijalizacije i razvoja autentičnog zanimanja i profesije za područje obrazovanja odraslih ili će uspostavljeni mehanizmi intenzivne profesionalna socijalizacija stručnjaka za obrazovanje odraslih (univerzitetsko obrazovanje, naučno istraživanje i profesionalno udruživanje) izmeniti situaciju oskudnog javno prepoznavanje aktivnosti koje oni mogu i treba da obavljaju?

Ukoliko javna neprepoznatljivost obrazovanja odraslih redukuje potrebe i mogućnosti profesionalne socijalizacije obrazovanje odraslih će se razvijati kao difuzni globalni socijalno-kulturni pokret, praksa, nespecifična područje u kome deluju različita zanimanja i profesije koji ne pripadaju zajedničkoj profesionalnoj kulturi, koja se međusobno razlikuju u pogledu profesionalnih kompetencije, standarde, etiku, jezik i motiva i ciljeva.

Ukoliko snažna tendenciju profesionalne socijalizacije, pogotovu produkcije relevantnog i korisnog znanja iz područja obrazovanja odraslih unapredi njegovu javnu prepoznatljivost, ono će se transformišu u autonomno i punovredno profesionalno područje u kome deluju profesije sa visokim integritetom (konzistentnim i autentičnim znanjem i stručnim kompetencijama, definisanim standardima rada, profesionalnom etikom, jezikom i ciljevima).

Napor za profesionalizacijom u obrazovanju odraslih je u ovom momentu prilično disbalansiran. On je prvenstveno usmeren na afirmaciju naučne i stručne prepoznatljivosti obrazovanja odraslih (univerzitetsko obrazovanje, naučno istraživanje i profesionalno udruživanje), dok je javna prepoznatljivost prilično zapostavljena, mada je prilično jasno da puna profesionalizacija podrazumeva i jedno i drugo.

Literatura:

1. Bernstein, B. (2000) *Pedagogy, symbolic control and identity: theory, research and critique* (rev. ed) ,M.D., Lanham, Rowman and Littlefield.
2. Bulatović, R., (1987) *Teorija profesionalnog obrazovanja odraslih: kako i zašto*, u: *Andragoške studije na visokoškolskim institucijama u Jugoslaviji*, Katedra za andragogiju Filozofskog fakulteta, u Beogradu i Savez andragoških društava Jugoslavije, Beograd.
3. Bholá, H.S., (1977) *Inventing a future for adult education in Africa*, In Indabawa, S.A., at all (ed), *The state of adult and continuing education Africa*, Universitz of Namibia

4. Carlson, R.A., (1977) Professionalization of adult education, An historical philosophical analysis, *Adult education*, No, 28.
5. Cervero, R.M., (1988) *Effective continuing education for professionals*, Jossey-Bass, San Francisco.
6. Cervero, R.M., (1992) Adult education should strive for professionalization, in: *Confronting controversies in challenging times: A call for action*, *New Direction for Adult and Continuing Education*, No, 54, San Francisco.
7. Filler, R.K., Hamermesh, D.S., Rees A.E., (1996) *The Economics of Work and Pay*, HarperCollinsCollegePublishers, New York.
8. Grubb, W.N., Lazerson, M., (2005) Vocationalism in Higher Education: The Triumph of the Education Gospel, *Journal of Higher Education*, Vol. 76 Issue 1.
9. Merriam, S.B., Brocket, R.G., (1997) *The Profession and Practice of Adult Education*, Jossey-Bass, San Francisco.
10. Osorio, A.R., (2008) The Learning of the Elderly and the Profile of the Adult Educator, *Convergence*, Volume 41, Number 2-3.
11. Ovesni, K., (2009) *Andragoški kadrovi profesija i profesionalizacija*, Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta. Beograd.
12. Rachal, J., R., David, W.W., (2005) Institutional and individual publications productivity in selected adult education journals, *Canadian Journal for the Study of Adult Education*, Vol.19, No. 1.

Izvori za klasifikacije ekonomskih aktivnosti:

13. Australian and New Zealand Standard Industrial Classification, 2006, [http://www.ausstats.abs.gov.au/Ausstats/subscriber.nsf/0/10AD7A6DDB4190BFCA257122001ACD9E/\\$File/12920_2006.pdf](http://www.ausstats.abs.gov.au/Ausstats/subscriber.nsf/0/10AD7A6DDB4190BFCA257122001ACD9E/$File/12920_2006.pdf)
14. Afghanistan Standard Industrial Classification, 2004, http://www.aims.org.af/services%5Cdatabase%5Cstandards%5Casic_codes%5Casic_codes.pdf
15. Bulgarian classification of economic activities (NACE. BG-2008, <http://www.nsi.bg/Classifics/KID-2008.pdf>
16. Bosnia and Hercegovina Federation Standard Industrial Classification, <http://ns-1.pksa.com.ba:88/bhfirme/skd.htm>
17. Canadian Standard Industrial Classification - Companies and Enterprises (SIC-C) 1980, <http://www.statcan.gc.ca/subjects-sujets/standard-norme/sicc-ctic>
18. Danish Industrial Classification of All Economic Activities 2007, http://www.dst.dk/HomeUK/Guide/documentation/DB_UK/db07_in_english.aspx
19. Danish Standard industrial groupings for publishing purposes, http://www.dst.dk/HomeUK/Guide/documentation/DB_UK/db07_in_english.aspx
20. German Classification of Economic Activities, 2003 (WZ 2003), <http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Content/Klassifikation/GueterWirtschaftsklassifikationen/klassifikationwz2003englisch.property=file.pdf>
21. Finland Standard Industrial Classification 2008, http://www.stat.fi/meta/luokitukset/toimiala/910-2008/index_en.html

22. International Standard Industrial Classification of All Economic Activities, (Rev.4.), 2008, <http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regcst.asp?Cl=27>
23. Japan Standard Industrial Classification (Rev. 12, November 2007), <http://www.stat.go.jp/english/index/seido/sangyo/san07-3a.htm#o>
24. Hrvatska nacionalna klasifikacija djelatnosti, <http://www.poslovniforum.hr/nacionalna.asp>
25. Norwegian Standard Industrial Classification (SIC200), <http://www3.ssb.no/stabas/ItemsFrames.asp?ID=5552001&La>
26. North American Industry Classification System (NAICS) 2007, <http://www.census.gov/cgi-bin/sssd/naics/naicsrch?chart=2007>
27. Philippine Standard Industrial Classification, 1994, <http://www.ble.dole.gov.ph/download/1994PSIC.pdf>
28. Statistical classification of economic activities in the European Community, http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=LST_NOM_DTL&StrNom=NACE_REV2&StrLanguageCode=EN&IntPcKey=&StrLayoutCode=&CFID=26867891&CFTOKEN=85046ebfbddb833-AB2550F5-FEC6-D750-FB397CA4909BFF0E&jsessionid=f90055ffa0df12371494
29. South Africa Standard Industrial Classification of all Economic Activities (SIC), 2005, http://www.statssa.gov.za/additional_services/sic_6.asp#manual
30. Trinidad and Tobago Standard Industrial Classification, http://www.labour.gov.tt/documents/oiccodes/oic_004.pdf
31. UK Standard Industrial Classification of Economic Activities, 2007, http://www.statistics.gov.uk/methods_quality/sic/downloads/sic2007explanatorynotes.pdf
32. Swedish Standard Industrial Classification 2007, http://www.sni2007.scb.se/_pdf/080530kortversionsnisorterad2007eng.pdf
33. Philippine Standard Occupational Classification, <http://www.ble.dole.gov.ph/download/PSOC.pdf>

Izvori za klasifikacije zanimanja:

34. Australian Standard Classification of Occupation, [http://www.ausstats.abs.gov.au/ausstats/free.nsf/0/A86A0162E6F672DFCA256ADB001D10D4/\\$File/asco.pdf](http://www.ausstats.abs.gov.au/ausstats/free.nsf/0/A86A0162E6F672DFCA256ADB001D10D4/$File/asco.pdf)
35. Australian and New Zealand Standard Classification of Occupations, [http://www.ausstats.abs.gov.au/Ausstats/subscriber.nsf/0/69651C2DD21FE15BCA2575DF001CB1CC/\\$File/12200_2006.pdf](http://www.ausstats.abs.gov.au/Ausstats/subscriber.nsf/0/69651C2DD21FE15BCA2575DF001CB1CC/$File/12200_2006.pdf)
36. Bosina and Herzegovina Standard Classification of Occupation, <http://www.fzs.ba/zanimanja.htm>
37. Canadian National Occupational Classification, <http://www5.hrsdc.gc.ca/NOC/English/NOC/2006/Occupations.aspx?val=4>
38. Canadian National Occupational 2006 Classification for Statistics (NOC-S) <http://www.statcan.gc.ca/pub/12-583-x/12-583-x2007001-eng.pdf>
39. Croatia Standard Classification of Occupation, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/269247.html/sicc-ctic80_classo-eng.htm#a752

40. Finland Classification of occupations, 2001,
http://www.stat.fi/meta/luokitukset/ammatti/001-2001/index_en.html
41. International Standard Classification of Occupations (for European Union purposes), 1988 version (ISCO-88(COM)),
http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=LST_NOM_DTL&StrNom=ISCO_88_CO&StrLanguageCode=EN&IntPcKey=&StrLayoutCode=HIERARCHIC&CFID=26999919&CFTOKEN=af6a40208b0d4a39-BE2C4EEA-97B4-3B92-4B114BAA7796C11E&jsessionid=f900305e62074b191e56
42. International Standard Classification of Occupations (ISCO) 1988,
<http://www.ilo.int/public/english/bureau/stat/isco/isco88/major.htm>
43. International Standard Classification of Occupations (ISCO) 08,
<http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/isco/isco88/index.htm>
44. International Standard Classification of Education ISCED 1997,
http://www.unesco.org/education/information/nfsunesco/doc/isced_1997.htm
45. New Zealand Standard Classification of Occupations 1999,
http://www.stats.govt.nz/methods_and_services/surveys-and-methods/classifications-and-standards/classification-related-stats-standards/occupation.aspx
46. Norwegian Standard classification of occupations (STYRK98) <http://www3.ssb.no/stabas/ItemsFrames.asp?ID=380703&Language=en>
47. Slovenija SKP – Standard Classification of Occupation (SKP-V2),
<http://www.stat.si/klasje/tabela.aspx?cvn=1182>
48. The Bermuda Standard Classification of Occupation, 2008,
http://www.gov.bm/portal/erver.pt/gateway/PTARGS_0_2_978_227_1014_43/http%3B/ptpubliher.gov.bm%3B7087/publishedcontent/publish/cabinet_office/statistics/dept_statistics_employment_briefs/articles/bsco_2008_0.pdf
49. Trinidad and Tobago National Occupational Classification, 2009,
http://www.moe.gov.tt/media_pdfs/publications/National_Occupational_%20classification_09_draft.pdf
50. UK Standard Classification of Occupations 2000,
http://www.statistics.gov.uk/methods_quality/ns_sec/downloads/SOC2000_Vol1_V5.pdf
51. Updating the International Standard Classification of Occupations (ISCO), Draft ISCO-08 Group Definitions: Occupations in Education,
<http://www.ilo.int/public/english/bureau/stat/isco/docs/d6b.pdf>
52. USA 2010 Standard Occupational Classification,
http://www.bls.gov/soc/soc_structure_2010.pdf